

วารสาร นาคบุตรปริทรรศน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

NARBHUTPARITAT JOURNAL

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

ปีที่ 15 ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม 2566 Vol. 15 No. 3 September – December 2023

Received: February 13, 2023

Revised: November 2, 2023

Accepted: November 25 2023

พัฒนาการชุมชนบ้านแผ่นดินเสมอ อำเภอลองท่อม จังหวัดกระบี่

Development of Ban Phaen Din Samur community,
Klong Thom District Krabi Province

รัตนา ไกรนรา

กมลทิพย์ ธรรมกิริติ*

แก้วใจ สุวรรณเวช

วีรศักดิ์ ทวีเมือง

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

พิเชษฐ์ ไชยสงค์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

*ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author) E-mail: Kamolthip_tam@nstru.ac.th

Rattana Krinara

Kamolthip Thamkirati*

Kaewjai Suwanwech

Weerasak Thaweemueang

Faculty of Education, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

Pichate Chaisong

Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการชุมชนบ้านแผ่นดินเสมอ อำเภอลองท่อม จังหวัดกระบี่ และปัจจัยการตั้งถิ่นฐานของชุมชนบ้านแผ่นดินเสมอ อำเภอลองท่อม จังหวัดกระบี่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 20 คน โดยใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ การสังเกตวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาผลการวิจัยพบว่าชุมชนบ้านแผ่นดินเสมอ อำเภอลองท่อม จังหวัดกระบี่ สามารถแบ่งพัฒนาการของชุมชนได้ 3 ยุค คือ ยุคแรกการบุกเบิกพื้นที่ (ทศวรรษ 2510) ยุคที่สองการทำเกษตรผสมผสาน (ทศวรรษ 2520) และยุคที่สามารถทำเกษตรพืชเศรษฐกิจ (ทศวรรษ 2540) ปัจจัยการตั้งถิ่นฐานของชุมชนบ้านแผ่นดินเสมอ ได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจ จากความจำเป็นและความต้องการแสวงหาที่ดินทำกินทำให้มีการอพยพเข้ามาทั้งจากพื้นที่ใกล้เคียง พื้นที่อื่นในจังหวัดกระบี่ สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และพัทลุง ต่อมาได้ชักชวนเครือญาติและคนรู้จักเข้ามาจับจองที่ดินเพิ่มขึ้น และ 2) ด้านความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร ชุมชนบ้านแผ่นดินเสมอมีทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรสัตว์ป่า ทรัพยากรป่าไม้ โดยเฉพาะทรัพยากรดินที่มีลักษณะดินสีแดงเข้ม มีแร่ธาตุและอินทรีย์วัตถุเหมาะแก่การเพาะปลูก จึงเป็นแรงจูงใจให้ผู้คนเข้ามาจับจองที่ดินในการทำเกษตร ได้แก่ กาแฟ ข้าวไร่ กล้วยหอม ปาล์มน้ำมัน และยางพารา

คำสำคัญ: พัฒนาการชุมชน; บ้านแผ่นดินเสมอ; การตั้งถิ่นฐาน

Abstract

The purpose of this research was to study the development and settlement factors of Ban Phaen Din Samur, Klong Thom District, Krabi Province. This study was based on qualitative research method. The data were collected from documents, observations and interviews. There were 20 informants. Interviews, observation, and data analysis using content analysis were tools of research. The results of the research found that the Ban Phaen Din Samur community can be divided into 3 periods of community development: The first period of area pioneering (1967s). The second era of integrated agriculture (1977s), and the third period of economic crop agriculture (1997s). The factors for settlement of Ban Phaen Din Samur, Klong Thom District, Krabi Province were 1) economy: 1) necessity and desire to seek land for farming causes migration both from nearby areas and other areas in Krabi, Surat Thani, Nakhon Si Thammarat and Phatthalung provinces. Later, relatives and acquaintances were invited to occupy more land. 2) plentiful supply of nature: in the community there are soil resources, water resources, and wildlife resources, and forest resources Especially the soil resources which have dark red soil with minerals and organic matter suitable for cultivation. Therefore, it is an incentive for people to reserve land for agriculture, including coffee, rice, bananas, palm oil, and rubber.

Keywords: Community Development; Ban Phaen Din Samur; Settlement

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสภาพแวดล้อมเป็นไปอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลกระทบต่อไปยังท้องถิ่น การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงมีความสำคัญและความจำเป็น ทั้งนี้เพื่อเรียนรู้เข้าใจรากเหง้าของตนเอง และเป็นแนวทางในการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ความสำคัญและบทบาทของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีอยู่อย่างน้อย 3 ประการที่สัมพันธ์กัน Chuwan (2019, p. 417) เสนอไว้ ดังนี้ เป็นการสร้างสำนึกประวัติศาสตร์ของประชาชนในท้องถิ่นให้ตระหนักถึงคุณค่าของตนเองและชุมชน สอง เป็นความรู้ที่มีประโยชน์สำหรับการกำหนดนโยบายการพัฒนาให้สอดคล้องและเหมาะสมกับศักยภาพและข้อจำกัดของแต่ละท้องถิ่น และสาม เกิดเป็นองค์ความรู้ที่ช่วยให้มีความสมดุลแก่การศึกษาประวัติศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับศูนย์กลางมากเกินไป สำหรับคำว่า “ท้องถิ่น” นั้น Walipodom (2014, p. 11) ได้เสนอว่า ท้องถิ่นในที่นี้หมายถึงพื้นที่ในลักษณะภูมิประเทศหนึ่งที่มีสภาพแวดล้อมเหมาะสมกับการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ได้แก่ เขตหุบเขา บริเวณลุ่มน้ำ ชายฝั่งทะเล นอกจากนั้นแล้วหลายชุมชนมีพื้นที่สาธารณะที่ไม่เป็นของชุมชนใดชุมชนหนึ่ง เช่น บริเวณที่เป็นป่าเขา หนองบึงและแม่น้ำลำคลอง เป็นที่ลุ่มหรือทุ่งหญ้า พื้นที่สาธารณะเหล่านี้เป็นสิ่งที่ชุมชนร่วมกันดูแลและใช้ประโยชน์ร่วมกัน จนมีผลทำให้เกิดกฎเกณฑ์ ประเพณีหรือจารีตที่ป้องกันไม่ให้มีการเอาไรต์เอาเปรียบซึ่งกันและกัน รวมทั้งป้องกันการรุกรานจากบุคคลภายนอกด้วย การปรับตัวของคนในแต่ละชุมชนเข้ากับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นตลอดจนการใช้พื้นที่สาธารณะร่วมกันนั้นทำให้เกิดรูปแบบในการดำรงชีวิตและวิถีชีวิตที่เหมือนกัน (Kanjapan, 2001) รวมทั้งในการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน ได้มีการจัดการและจัดระเบียบความสัมพันธ์ (Wittayapak, 2018, p. 4) และ Satayanurak (2002) เสนอว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ที่มีมิติความเปลี่ยนแปลงของนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ มีผลต่อการจัดตั้งทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ ทั้งนี้การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในมิติต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันย่อมทำให้เข้าใจท้องถิ่นนั้นได้อย่างลึกซึ้ง (Natsupa, 2007)

ชุมชนบ้านแผ่นดินเสมอ อำเภอกลองท่อม จังหวัดกระบี่ เป็นพื้นที่ทางธรรมชาติที่มีลักษณะโดดเด่นของภูมิประเทศโดยเป็นที่ราบบนภูเขา คำว่า แผ่นดินเสมอ หมายถึงพื้นที่ที่เป็นที่ราบโดยมีอัตลักษณ์พื้นที่เป็นที่ราบขนาดเล็กที่มีภูเขาล้อมรอบ ปกคลุมด้วยผืนป่าดิบชื้น เรียกป่าแห่งนี้ว่า เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาประ-บางคราม โดยมีพื้นที่ราบซึ่งผู้คนตั้งถิ่นฐานและเพาะปลูกปาล์มน้ำมันเป็นหลัก พื้นที่อีกส่วนคือพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า สำหรับเหตุผลในการประกาศเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าเขาประ ป่าบางคราม ฯ ให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2536 มีความว่า “...เนื่องจากมีสภาพภูมิประเทศเป็นเทือกเขาสูง สภาพป่าเป็นป่าดิบชื้น มีแหล่งน้ำแหล่งอาหารของสัตว์ป่าอุดมสมบูรณ์ มีสัตว์ป่าสงวนและสัตว์ป่าคุ้มครองที่สำคัญหลายชนิดอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก...ประกอบกับเป็นป่าต้นน้ำลำธารที่เป็นต้นกำเนิดของคลองและลำห้วยหลายสาย...” (The Decree of Land Identification at Khao Pra, Pa Bang Kram, Pa Chong Ki Rat and Pasai Pakae as Wildlife and Plant Conservation, 1993) ดังนั้น การตั้งถิ่นฐานของผู้คนในชุมชนจึงเป็นมิติความสัมพันธ์ระหว่างคนกับพื้นที่ การอยู่ร่วมกันของคนกับป่า ดังนั้น การศึกษาชุมชนบ้านแผ่นดินเสมอ โดยผ่านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีมิติของเวลา จะทำให้เข้าใจพัฒนาการของชุมชนบ้านแผ่นดินเสมอ อำเภอกลองท่อม จังหวัดกระบี่ โดยเริ่มต้นในช่วงเวลาที่คนบุกเบิกเพื่อเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ประมาณทศวรรษ 2510 และปัจจัยการตั้งถิ่นฐานของชุมชนแผ่นดินเสมอ อำเภอกลองท่อม จังหวัดกระบี่ ที่ทำให้เกิดการปรับตัวของคนกับพื้นที่ในการแสวงหาการพัฒนาศักยภาพท้องถิ่นของตน และอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการชุมชนแผ่นดินเสมอ อำเภอกลองท่อม จังหวัดกระบี่
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการตั้งถิ่นฐานของชุมชนแผ่นดินเสมอ อำเภอกลองท่อม จังหวัดกระบี่

ระเบียบวิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ กลุ่มคนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในช่วงทศวรรษ 2510-2520 และกลุ่มคนที่มีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน และผู้มีความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชน รวมจำนวน 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเกตสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตชุมชน แบบสัมภาษณ์ มีประเด็นคำถามเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และพัฒนาการชุมชน บนฐานของแนวคิดประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตรวจสอบและประเมินให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

กระบวนการเก็บข้อมูล ได้แก่ ศึกษาข้อมูลเอกสาร สัมภาษณ์ที่ชุมชน การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสำรวจ การสังเกตพื้นที่ และการสัมภาษณ์ตามระเบียบวิธีการทางประวัติศาสตร์ ได้จัดระเบียบข้อมูลตามกรอบวัตถุประสงค์การวิจัย ยึดขอบเขตเนื้อหาของการวิจัย เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์

สรุปผลการวิจัย

ชุมชนบ้านแผ่นดินเสมอ ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 ตำบลคลองท่อมเหนือ อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ มีพื้นที่ประมาณ 110,212 ไร่ อาณาเขตทิศเหนือ ติดต่อกับ หมู่ที่ 1 บ้านบางครามเหนือ ตำบลคลองท่อมเหนือ อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลอ่าวตัง อำเภอ่าววิเศษ จังหวัดตรัง และตำบลคลองพน อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ ทิศตะวันตก ติดต่อกับ หมู่ที่ 2 บ้านบางเตียว และหมู่ที่ 8 บ้านบางครามใต้ ตำบลคลองท่อมเหนือ อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลทุ่งไทรทอง อำเภอลำทับ จังหวัดกระบี่ และตำบลอ่าวตัง อำเภอ่าววิเศษ จังหวัดตรัง ภูมิประเทศมีพื้นที่เป็นที่ราบขนาดเล็กที่มีภูเขาล้อมรอบ มีพื้นที่อยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาประ-บางคราม และมียอดเขาที่สูงที่สุด คือ เขานอจู้จี้ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 640 เมตร ตั้งอยู่เขตรอยต่อของอำเภอ่าววิเศษ จังหวัดตรัง ทั้งนี้ชุมชนบ้านแผ่นดินเสมอมีพื้นที่อยู่ในเขตหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 ชุมชนบ้านแผ่นดินเสมอ มีทรัพยากรดินที่อุดมสมบูรณ์ ลักษณะของดินเป็นดินที่มีสีแดงเข้ม มีการสะสมของแร่ธาตุและอินทรีย์วัตถุ เหมาะสำหรับการเพาะปลูกได้หลากหลายชนิด การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรได้แก่ ปาล์มน้ำมัน ยางพารา กาแฟ และทุเรียน ทรัพยากรน้ำมีทั้งแหล่งน้ำตามธรรมชาติและแหล่งน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้น

1. พัฒนาการของชุมชนบ้านแผ่นดินเสมอ อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่

ชุมชนบ้านแผ่นดินเสมอ ต้นทศวรรษ 2510 มีการสัมปทานป่าไม้ โดยบริษัทโรงเลื่อยที่อยู่ในอำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ เนื่องด้วยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้ การสัมปทานป่าไม้ทำให้เกิดเส้นทางเข้าสู่พื้นที่ และการจ้างงาน ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ได้รับการจ้างและรับงานจากโรงเลื่อย และชาวบ้านได้รับจ้างตัดไม้ ลำเลียงไม้ให้กับโรงเลื่อย ก่อนที่จะเข้ามาบุกเบิกจับจองพื้นที่บ้านแผ่นดินเสมอต่อมา ชุมชนบ้านแผ่นดินเสมอจึงเกิดขึ้นจากการบุกเบิกพื้นที่ของผู้คนจากพื้นที่ต่าง ๆ ชักชวนเครือญาติและคนรู้จักเข้ามาตั้งบ้านแผ่นดินเสมอและได้ขยายพื้นที่เพื่อทำการเกษตร เช่น มาจากอำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี อำเภอสีชล อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดกระบี่ เป็นต้น ดังนั้น ลักษณะภูมิประเทศ ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ ทรัพยากรธรรมชาติ และการสัมปทานป่าไม้ จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้คนเข้ามาบุกเบิก จับจอง และขยายพื้นที่ทำกิน พัฒนาการของชุมชนบ้านแผ่นดินเสมอ อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ แบ่งเป็น 3 ยุค ดังนี้

1.1 ยุคแรกการบุกเบิกพื้นที่ (ทศวรรษ 2510) ชุมชนบ้านแผ่นดินเสมอเป็นป่าแก่รกทึบ มีสัตว์ป่าหลากหลายชนิด สภาพดินอุดมสมบูรณ์ดี ปลูกพืชได้ผลดี มีแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ แหล่งต้นน้ำ ลำคลอง จากนั้นคนรุ่นแรกเข้ามาในพื้นที่ ประมาณช่วงปี พ.ศ. 2516 เดินทางมาจากจังหวัดสุราษฎร์ธานี เข้ามาในพื้นที่ด้วยการเดินเท้า อาศัยเส้นทางลำเลียงของการสัมปทานป่าไม้ขึ้นไปบุกเบิกพื้นที่ หรืออาศัยโดยสารรถบรรทุกของบริษัท

สัมปทานป่าไม้ วิธีการบุกเบิกและจับจองที่ดิน คือ เมื่อโรงเลื่อยตัดไม้ใหญ่ออกแล้ว สามารถเข้าไปบุกเบิกถางพื้นที่ ได้โดยโค่นไม้เล็กออกแล้วถางพื้นที่เพื่อทำการเกษตร การเข้ามาช่วงแรกได้จับจองพื้นที่ไว้ และกลับไปชักชวนญาติ พี่น้อง การตั้งถิ่นฐานเลือกอยู่บริเวณใกล้แหล่งน้ำ การเข้ามาของกลุ่มคนรุ่นบุกเบิกป่ามีสภาพชีวิตความเป็นอยู่เป็นไปด้วยความยากลำบาก เนื่องจากถางป่าปรับพื้นที่เพื่อสร้างที่อยู่อาศัย วัสดุที่ใช้เป็นวัสดุที่หาได้ในพื้นที่ มีการอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เป็นครอบครัวใหญ่ การบุกเบิกพื้นที่นั้นได้ทำการเกษตรไปด้วย ได้แก่ ปลูกพืชสวนครัว ข้าวไร่ เพื่อเป็นเสบียงอาหารในการยังชีพ และปรับพื้นที่เพื่อปลูกกาแฟ ดังนั้นความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรดินและน้ำ และความสามารถเข้ามาบุกเบิกและจับจองพื้นที่ได้ตามกำลังจึงส่งผลให้เกิดการขยายตัวของชุมชนเป็นพื้นที่เกษตรกรรม

1.2 ยุคที่สองการทำเกษตรผสมผสาน (ทศวรรษ 2520) การทำการเกษตรช่วงแรกของชุมชนบ้านแผ่นดินเสมอ จะมีรูปแบบที่หลากหลายผสมผสานกัน ประมาณปี พ.ศ.2519 เริ่มปลูกทั้งกาแฟ กล้วยหอมทอง ยางพารา ข้าวไร่ และพืชสวนครัว การปลูกกาแฟได้เริ่มต้นจากการนำต้นกล้ากาแฟสายพันธุ์โรบัสต้า จากอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ทดลองปลูกในพื้นที่ชุมชนบ้านแผ่นดินเสมอ ในช่วงเวลา 2-3 ปีแรก ต้นกาแฟสามารถเจริญเติบโตได้ดี เนื่องจากดินมีความเหมาะสมในการเพาะปลูก ได้ผลผลิตกาแฟดี เมื่อผลผลิตกาแฟเป็นที่ต้องการของตลาดและราคาสูง ทำให้มีการขยายพื้นที่และมีคนเข้ามาจับจองพื้นที่เพิ่มขึ้น เช่น จากอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้เดินทางเข้ามาจับจองที่ดินและแผ้วถางพื้นที่เพื่อปลูกกาแฟ การปลูกกาแฟสามารถสร้างรายได้จำนวนมาก รวมทั้งการจ้างแรงงานเก็บผลกาแฟ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแรงงานจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2545 ราคากาแฟตกต่ำ โรงงานรับซื้อมีการคัดเกรดกาแฟก่อนรับซื้อมากขึ้น และต้นกาแฟเริ่มเสื่อมสภาพ ซึ่งเกิดจากโรคเชื้อราทำให้รากเน่าเสีย และประสบปัญหาโรคพืชทำให้ต้นกาแฟยืนต้นตาย รวมทั้งขาดแคลนแรงงานและค่าแรงสูง ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ส่งผลให้ชาวบ้านประสบปัญหาในการทำสวนกาแฟเพิ่มขึ้น จึงได้นำยางพาราและปาล์มน้ำมันเข้ามาปลูกทดแทน และตัดต้นกาแฟ บางส่วนนำไปเผาถ่านขาย การทำเกษตรผสมผสานจึงเป็นการปรับตัวเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ทดแทนรายได้ทางเศรษฐกิจในขณะรอเก็บเกี่ยวพืชผลบางชนิด ลดความเสี่ยงเมื่อมีราคาตกต่ำ และพืชผลที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตเพื่อลดภาระของครัวเรือน

1.3 ยุคที่สามการทำเกษตรพืชเศรษฐกิจ (ทศวรรษ 2540) หลังจากประสบปัญหาการทำสวนกาแฟได้เปลี่ยนมาเป็นการปลูกพืชเศรษฐกิจ คือ ยางพาราและปาล์มน้ำมัน เนื่องจากราคาผลผลิตสูง ทำให้มีรายได้ดีกว่าสำหรับผลผลิตกาแฟราคาตกต่ำ การดูแลและต้นทุนสูงกว่าพืชชนิดอื่น แต่ก็ยังคงมีให้เห็นอยู่บ้างในปัจจุบัน ชาวบ้านจึงนิยมปลูกปาล์มน้ำมันและยางพารา ซึ่งเป็นพืชที่ใช้น้ำน้อย สภาพดินเหมาะสม ดูแลไม่ยาก และปัจจุบันมีนายทุนเข้ามาเปิดลานเทปาล์มน้ำมันในพื้นที่หลายแห่ง ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่มีความสะดวกในการขนส่งผลผลิตไปขาย นอกจากนั้นแล้ว มีคนกลุ่มใหม่เข้ามาเพิ่มขึ้น ประกอบอาชีพรับจ้างกรีดยางพารา ตัดปาล์มน้ำมันและรับจ้างทั่วไป แรงงานเหล่านี้มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยและแรงงานต่างชาติจากประเทศเมียนมาร์

2. ปัจจัยการตั้งถิ่นฐานของชุมชนแผ่นดินเสมอ อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่

2.1 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สัมพันธ์กับรูปแบบการย้ายถิ่นฐานในยุคบุกเบิกพื้นที่ มี 2 กรณี คือ ย้ายถิ่นด้วยตนเอง เพราะเป็นคนในพื้นที่ใกล้เคียง รู้สึกคุ้นชินกับตัวพื้นที่อยู่แล้ว และคนที่รู้ข่าวการจับจองพื้นที่ทำกิน โดยไม่มีการชักจูงจากบุคคลอื่น และกรณีที่สอง ย้ายถิ่นจากการชักชวนของญาติพี่น้อง คนรู้จัก โดยมีคนต่างพื้นที่เข้ามาบุกเบิกเป็นคนเริ่มแรก เห็นว่าทรัพยากรดินมีความอุดมสมบูรณ์ดี จึงได้ชักชวนญาติพี่น้อง หรือพรรคพวกมาอยู่ด้วยกันในบริเวณที่ใกล้เคียงกัน เพราะจะได้ช่วยเหลือและพึ่งพาซึ่งกันและกันในการทำมาหากิน สำหรับปัจจัยการดึงดูดให้คนต่างพื้นที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านแผ่นดินเสมอนี้ ได้แก่ ประการแรกเนื่องจากรูปแบบวิธีการชักจูงเครือญาติมาอยู่ด้วยกันในช่วงยุคบุกเบิกพื้นที่ ซึ่งคนต่างพื้นที่ยอมเสี่ยงถึงตัวทรัพยากรในพื้นที่ปลายทางที่มีความอุดมสมบูรณ์มากกว่าถิ่นที่อยู่อาศัยเดิม ซึ่งตัวทรัพยากรนี้เองที่คนต่างพื้นที่ที่มองว่าดีกว่าถิ่นที่อยู่เดิม จึงเป็นเหตุผลในเลือกเข้ามาบุกเบิกพื้นที่นี้ ประการที่สองเมื่อคนในพื้นที่ใกล้เคียง มีการแต่งงานหรือต้องการที่จะหาที่ดินทำกินไว้ให้ลูกหลาน จึงได้มีการขยับขยายที่ทำกินในเวลาต่อมา และประการสุดท้ายคือคนต่างพื้นที่ที่เข้ามาอยู่ในช่วงบุกเบิก

เดิมที่พื้นที่อยู่อาศัยเก่าไม่มีที่ดินทำมาหากินหรือที่ดินทำกินมีน้อยมาก จึงไม่สามารถประกอบอาชีพได้อย่างเต็มที่จึงได้มีการเข้ามาบุกเบิกพื้นที่ คนที่มากบุกเบิกช่วงแรกจะมาอาศัยอยู่ไม่กี่คน โดยส่วนมากแล้วจะเป็นผู้ชาย เช่น พ่อ และ ลูกชาย มากบุกเบิกพื้นที่ก่อนในช่วงแรก ส่วนผู้หญิงและเด็กเล็กจะไม่มาอยู่ในพื้นที่ในช่วงแรก เพราะความยากลำบาก ในการอยู่อาศัย ผู้ชายที่เข้ามาอยู่โดยมากจะมาสสร้าง軒หรือกระท่อมเพิกพักก่อนในช่วงแรก หรือบางคนใช้ถ้ำ เป็นที่อยู่อาศัย ซึ่งการมาอยู่ในลักษณะดังกล่าว ต้องมีทุนทรัพย์ เช่น เงินทอง ข้าวสาร อาหาร ยารักษาโรค บางคน เมื่อหมดทุนทรัพย์ดังกล่าวก็ต้องกลับไปยังบ้านเดิมเพื่อที่จะหาทุนมาทำการบุกเบิกพื้นที่ต่อจนแล้วเสร็จ แต่ในกรณีคนที่อยู่พื้นที่ใกล้เคียงก็มีความสะดวกมากกว่า เมื่อทำการจัดสรรปันส่วนพื้นที่แล้วและมีการบุกเบิกแปลงสภาพพื้นที่ ให้กลายเป็นพื้นที่ทำการเกษตร ได้ชักชวนเครือญาติให้เข้ามาอยู่อาศัยร่วมกัน

2.2 ปัจจัยด้านความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร พื้นที่นี้มีต้นทุนทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ เมื่อมีการย้ายถิ่นฐานเข้ามาตั้งรกราก ได้มีการบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีความสำคัญในการดำรงชีพของคนในยุคนั้น ทรัพยากรที่มีความสำคัญ ได้แก่ ทรัพยากรดิน มีลักษณะของดินเป็นดินที่มีสีแดงเข้ม มีแร่ธาตุและอินทรีย์วัตถุ เหมาะแก่การเพาะปลูกโดยมีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรในยุคแรกได้แก่ การปลูกข้าวไร่ กาแฟ กล้วยหอมทอง และพืชผักสวนครัว ซึ่งในสมัยอดีตการเพาะปลูกไม่จำเป็นต้องมีการใส่ปุ๋ยเพื่อบำรุงพืชผลทางการเกษตร เนื่องจากดินมีความอุดมสมบูรณ์ดี ทรัพยากรน้ำเป็นทรัพยากรส่วนที่มีความสำคัญในการดำรงชีพของชาวบ้านในชุมชน ในสมัยอดีต ยุคการบุกเบิกเข้ามาช่วงแรกจะมีรูปแบบการใช้น้ำอยู่ 2 รูปแบบ โดยรูปแบบแรกคือ การใช้ทรัพยากรน้ำจากแหล่งน้ำตามธรรมชาติ แหล่งน้ำที่มีความสัมพันธ์กับตัวพื้นที่มากและเด่นชัดที่สุด คือ คลองหินช่อง วิธีการใช้น้ำคือ ชาวบ้านจะไปชำระล้างร่างกายที่คลอง และนำแกลลอนไปใส่น้ำนำกลับไปใช้ในการอุปโภคบริโภค เพราะบางบ้านอยู่ห่างไกลจากแหล่งน้ำ และรูปแบบที่สองแหล่งน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยจะเป็นลักษณะการขุดบ่อน้ำไว้ใช้ในครัวเรือน กรณีแรกขุดให้เจอน้ำแล้วสามารถนำน้ำขึ้นมาใช้ได้ และกรณีที่สองมีตาน้ำผุดขึ้นมาตามธรรมชาติบริเวณซอกหินบนผิวดิน ชาวบ้านขุดบ่อน้ำให้ใกล้กับตาน้ำ ทำให้น้ำใช้ตลอดทั้งปี ช่วงหน้าแล้งอาจจะแห้งบ้างแต่ก็สามารถนำน้ำมาใช้ได้ ตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบันก็ยังใช้แหล่งน้ำนี้อยู่ และทรัพยากรสัตว์ป่า เนื่องจากในสมัยอดีตสัตว์ป่ามีจำนวนมาก การล่ามากินหรือขายของคนในพื้นที่ไม่ได้ส่งผลต่อการลดลงของตัวทรัพยากรสัตว์ป่า เพราะคนที่เข้ามาในยุคบุกเบิกมีจำนวนประชากรที่น้อยเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนสัตว์ป่า การล่ามาเป็นอาหารหรือการขายจึงเป็นเรื่องที่สามารถทำได้ในเวลานั้น

การอภิปรายผล

พัฒนาการของชุมชนแผ่นดินเสมอ อำเภอลองท่อม จังหวัดกระบี่ ตั้งแต่ยุคบุกเบิกในทศวรรษ 2510 เป็นต้นมาได้คลี่คลายเปลี่ยนแปลงและปรับตัวตามสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม ดังที่ Chuwan (2019, p. 380) อธิบายว่าชุมชนในมิติประวัติศาสตร์ไม่ได้หมายถึงอดีตที่เกิดขึ้นและจบไปแล้วเท่านั้น แต่เป็นเรื่องราวของอดีตในมิติของเวลาและการคลี่คลายเปลี่ยนแปลงของสังคม ผู้คนในท้องถิ่นแต่ละช่วงเวลาหรือยุคสมัยมีประสบการณ์ชีวิตอย่างไร พฤติกรรมทางสังคมที่แสดงออกมามีความหมายถึงความสัมพันธ์เชิงตอบโต้กับระหว่างผู้คนกับบริบททางสังคมในช่วงเวลาชีวิตผู้คนในท้องถิ่นในอดีตได้ผ่านประสบการณ์การต่อสู้อันมีทั้งความสำเร็จและล้มเหลวมาทุกยุคทุกสมัย ขึ้นอยู่กับปัจจัยทั้งภายในและภายนอกเข้ามาเป็นเงื่อนไขกำหนดพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นมีขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ทั้งนี้จากลักษณะเฉพาะของสภาพภูมิศาสตร์ของชุมชนบ้านแผ่นดินเสมอ ที่มีทรัพยากรดินที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้การใช้ประโยชน์ที่ดินในวิถีผลิตการเกษตรและความจำเป็นด้านแรงงานส่งผลให้เกิดการย้ายถิ่นจากท้องถิ่นอื่นเข้ามา ทั้งนี้การตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ป่า ชุมชนได้ปรับตัวด้านการผลิต เศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งภายใต้ความสัมพันธ์ของระบบเครือญาติถือว่าเป็นพลังที่สำคัญทั้งในทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน (Wittayapak, 2018, p. 122) และการสร้างเครือข่ายภายในชุมชนด้วยระบบอุปถัมภ์ (Chiangthong, 2014, p. 63) รวมทั้งการอยู่ร่วมกันของคนกับป่า โดยการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนและภาครัฐ

ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมท้องถิ่นทั้งเพื่อรักษาต้นทุนธรรมชาติที่เป็นรากฐานการเกษตรกรรมแล้ว ยังเอื้อประโยชน์ต่อส่วนรวมด้วย

สำหรับปัจจัยการตั้งถิ่นฐาน ให้ความสำคัญกับรากฐานการผลิต ซึ่งสัมพันธ์กับต้นทุนธรรมชาติ สอดคล้องกับ Songsiri (2013) ที่พบว่าโครงสร้างการผลิตและบริบทของแต่ละชุมชนสัมพันธ์กับโครงสร้างและบริบทอื่นของชุมชนนั้น ซึ่งต้องอาศัยฐานการผลิตจากทรัพยากรธรรมชาติ ต้องพึ่งธรรมชาติ จึงต้องเลือกแหล่งหาหินที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ ที่อุดมด้วยพืช สัตว์ และของป่า โดยเฉพาะชุมชนเกษตรกรรม ซึ่งรากฐานการผลิตที่สำคัญ คือการมีที่ทำมาหากินเหมาะแก่การเพาะปลูกอย่างมั่นคง มีต้นทุนธรรมชาติ คือ ดินดี น้ำดี วิธีการผลิตต้องอาศัยประสบการณ์และวิธีการสังเกต และต้องใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นฐานและทุนมากขึ้น ต้องอาศัยแรงงานเพิ่มขึ้น ต้องใช้เทคนิควิธีการให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และฤดูกาล (Songsiri, 2014) ดังนั้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นผลมาจากการนำทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งกำลังแรงงานมาใช้อย่างเข้มข้น (Baker & Phongpaichit, 2020) ดังที่ชุมชนบ้านแผ่นดินเสมอ ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานและปรับตัวบนพื้นฐานต้นทุนสภาพแวดล้อมและประสบการณ์ของตน สามารถดึงทรัพยากรมาใช้ประโยชน์และจัดการได้ (Kanjapan, 2021) ดังนั้น การทบทวนประสบการณ์และฟื้นความทรงจำร่วมของชุมชนผ่านมิติความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม จะทำให้ตระหนักและเห็นคุณค่าของตนเอง จนกระทั่งสามารถแสวงหาแนวทางการพัฒนาวิถีชีวิตของชุมชนอย่างเหมาะสมและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1. ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ควรนำแนวทางพัฒนาการนี้ไปประยุกต์ใช้ในการเผยแพร่หรือจัดกิจกรรมในชุมชน เพื่อสร้างความตระหนักถึงความเป็นมา การปรับตัว เป็นฐานข้อมูลกำหนดแนวทางการพัฒนาในอนาคต และก่อให้เกิดสำนึกรักท้องถิ่น

2. สถานศึกษาหรือหน่วยงานทางวิชาการควรนำไปส่งเสริมบูรณาการกับการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาของท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้จักท้องถิ่นของตน ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของบรรพบุรุษ รักและหวงแหนท้องถิ่นของตน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาข้อมูลองค์ความรู้ท้องถิ่นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนทั้งในมิติภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ของตนเองและได้องค์ความรู้ท้องถิ่นที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.)

References

- Baker, C., & Phongpaichit, P. (2020). *A History of Thailand*. (10th ed.). Bangkok: Matichon. (in Thai)
- Chiangthong, C. (2014). *Thai Countryside: from the past to the present*. Chiang Mai: Public Policy Institute of Chiang Mai University. (in Thai)
- Chuan, Y. (2019). *Rescue a Thai Local History*. Bangkok: Gypzy Group. (in Thai)
- Kanjapan, A. (2001). *Community Dimension : Local Rights, Power and Resources Management*. Bangkok: Thai Thailand Research Fund. (in Thai)

- _____. (2021). *Moving Discourse to Knowledge Based: Point of Contention of Social Sciences*. Bangkok: Siam Paritat. (in Thai)
- Natsupa, C. (2007). *Historical Thai Economic Village*. Bangkok: Sangsan. (in Thai)
- Satayanurak, A. (2002). *Ecological History : Border Knowledge*. Bangkok: Kobfai. (in Thai)
- Songsiri, W. (2013). *Cultural Ecology in Change*. Bangkok: Lek-Prapai Wiriyan Foundation. (in Thai)
- _____. (2014). *Practical Local History*. Bangkok: Lek-Prapai Wiriyan Foundation. (in Thai)
- The Decree of Land Identification at Khao Pra, Pa Bang Kram, Pa Chong Ki Rat and Pasai Pakae as Wildlife and Plant Conservation 1993 (1993, 28 May) Thai government gazette 110/69, pp. 4-6. (in Thai)
- Walipodom, S. (2014). "Local History" Lost Social History. in *Practical Local History*. (pp. 9-15). Bangkok: Lek-Prapai Wiriyan Foundation. (in Thai)
- Wittayapak, C. (2018). *Human Ecology: The Study of Social Environment Dimensions and Cultures*. Chiang Mai: Research Center, Chiang Mai University. (in Thai)

ผู้เขียน

อาจารย์รัตนา ไกรนรา

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
เลขที่ 1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าจั่ว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280
E-mail: Rattana_kri@nstru.ac.th

อาจารย์กมลทิพย์ ธรรมกิริติ

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
เลขที่ 1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าจั่ว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280
E-mail: Kamolthip_tam@nstru.ac.th

อาจารย์ ดร.แก้วใจ สุวรรณเวช

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
เลขที่ 1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าจั่ว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280
E-mail: Kaewjai_suw@nstru.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วีรศักดิ์ ทวีเมือง

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
เลขที่ 1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าจั่ว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280
E-mail: Weerasak_tha@nstru.ac.th

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเชษฐ์ ไชยสงค์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
เลขที่ 1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่าจั่ว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280
E-mail: Pichate_cha@nstru.ac.th

